

سوالات درس سوم (جهان علی و معلولی)

جای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید.

- ۱- انسان از همان اوایل کودکی که زبان می گشایداز.....و.....اشیاء پرسش می کند. چیهستی- چرابی
- ۲- یکی از کهن ترین مسائل فلسفی، مسئله .....است. علت و معلول
- ۳- شاید نخستین مسئله ای که فکر بشر رابه خود متوجه ساخته ، و او را به تفکر واندیشه وادار کرده است چگونگی رابطه.....باشد. علت و معلول
- ۴- انسان از همان ابتدای ظهور خود بر روی این کره خاکی به دنبال .....بوده و برای یافتن .....پدیده ها تلاش کرده است. علت یابی- علل
- ۵- علت چیزی است که به چیز دیگری .....می دهد و آن چیز را به .....می آورد. وجود - وجود
- ۶- معلول نیز چیزی است که .....را از چیز دیگر- که همان.....است- می گیرد؛ یعنی در وجود خود، نیازمند دیگری است. وجودش- علت
- ۷- رابطه وجود بخشی میان علت و معلول را .....می گویند. رابطه علیت
- ۸- رابطه علیت رابطه ای وجودی است که در آن ، یک طرف (.....) به طرف دیگر(.....) وجود می دهد. علت- معلول
- ۹- رابطه علیت رابطه ای ..... است که در آن ، یک طرف (علت) به طرف دیگر(معلول)..... می دهد وجودی- وجود
- ۱۰- رابطه علیت رابطه ای وجودی است ، یعنی وجود یک چیز .....وابسته به وجود دیگری است. ضرورتا
- ۱۱- دکارت معتقد بود که اصل علیت بدون دخالت .....بدست می آید. تجربه
- ۱۲- دکارت معتقد بود که علیت جزء اصول .....است که انسان آن رابه طور.....درک می کند. اولیه ای- فطری
- ۱۳- به عقیده تجربه گرایان، انسان از طریق حس ..... یا هم زمانی پدیده ها رامشاهده می کند و رابطه .....میان علت و معلول را درمی یابد. توالی- ضروری
- ۱۴- به عقیده تجربه گرایان، انسان از طریق حس توالی یا هم زمانی پدیده ها رامشاهده می کند و رابطه ضروری میان .....را درمی یابد. علت و معلول
- ۱۵- دیوید هیوم باتجربه گرایان هم عقیده است که تنها راه شناخت واقعیات .....است. حس و تجربه
- ۱۶- دیوید هیوم می گوید رابطه ضروری میان علت و معلول یک موضوع حسی نیست و آن را نمی توان از طریق مشاهده .....و.....به دست آورد و باید یک راه تجربی دیگر برای آن پیدا کرد. حسی- تجربه
- ۱۷- دیوید هیوم می گوید ، بر اثر تکرار مشاهده طلوع خورشید و روشن شدن زمین، در ذهن ماچنین منعکس می شود که یک رابطه ضروری میان طلوع خورشید و روشن شدن زمین وجود دارد . او این انعکاس ذهنی را«.....» می نامد. تداعی
- ۱۸- دیوید هیوم می گوید تداعی علیت چیزی جز یک حالت .....ناشی از .....و پشت سر هم آمدن پدیده ها نیست. علیت- روانی- توالی
- ۱۹- از نظر فلاسفه مسلمان اصل علیت یک قاعده .....است و از .....به دست نمی آید. عقلی- تجربه
- ۲۰- دانشمندان علوم طبیعی به دلیل پذیرفتن اصل.....دست به تجربه می زنند تا علل حوادث را پیدا کنند. علیت
- ۲۱- از نظر فلاسفه مسلمان همین که ذهن انسان شکل گرفت متوجه می شود که وجود یک چیز با..... آن جمع نمی شود عدم

- ۲۲- فلاسفه مسلمان می گویند همین که ذهن انسان شکل گرفت ، متوجه می شود که وجود یک چیز با عدم آن جمع نمی شود و نیز درمی یابد که یک چیز نمی تواند هم خودش باشد، هم غیر خودش. این قاعده را منطقی دانان و فیلسوفان، اصل..... نامیده اند. امتناع اجتماع نقیضین
- ۲۳- از نظر فیلسوفان مسلمان، پس از شکل ذهن و درک اصل ..... است که وقتی کودک صدایی را می شنود یا حرکتی را مشاهده می کند، به دنبال منشاء صدا و عامل حرکت برمی آید. امتناع اجتماع نقیضین
- ۲۴- باینکه کشف علل امور طبیعی از طریق حس و تجربه صورت می گیرد، اما خود..... از این طریق به دست نمی آید. اصل علیت
- ۲۵- انسان علاوه بر اینکه درک می کند که هر حادثه ای علت می خواهد ، همچنین درک می کند که هر علتی،..... خودش را پدید می آورد معلول خاص
- ۲۶- انسان درک می کند که هر علتی ، معلول خاص خودش را پدید می آورد و نیز درک می کند که هر معلولی از علت خاصی صادر می شود و پدید می آید فیلسوفان این اصل را ..... می نامند. سنخیت میان علت و معلول
- ۲۷- فیلسوفان - به جز فیلسوفان تجربه گرا- می گویند که این اصل (سنخیت میان علت و معلول) نیز مانند خود اصل «علیت» یک اصل ..... است. عقلی
- ۲۸- یکی از نتایج اصل سنخیت آن است که انسان از هر چیزی انتظار آثار..... با آن را دارد متناسب
- ۲۹-
- ۳۰- برای اینکه بدانیم هر علتی کدام معلول پدید می آید، باید از..... کمک بگیریم و از طرق مختلف ..... آثار و معلول های هر علتی را شناسایی کنیم. تجربه- تجربی
- ۳۱- فیلسوفان می گویند اصل سنخیت پشتوانه ..... نظم دقیق ..... است. عقلی - جهان
- ۳۲- دانشمندان وقتی با پدیده های مواجه می شوند و می خواهند علت آن را بیابند ، به سراغ عواملی می روند که ..... بیشتری با آن پدیده دارد و علت آن پدیده را در میان آن عوامل جست و جو می کنند تا اینکه به علت..... آن دست یابند. تناسب- ویژه
- ۳۳- بر اساس قاعده ..... هر معلولی از علت خاصی صادر می شود و پدید می آید. سنخیت علت و معلول
- ۳۴- اینکه انسان از هر چیزی انتظار آثار متناسب با خودش را دارد از نتایج اصل..... است. سنخیت علت و معلول
- ۳۵- دانشمندان با تکیه بر اصل..... تحقیقات علمی خود را پیگیری می کنند. سنخیت
- درستی یا نادرستی عبارات های زیر را مشخص کنید.**
- ۳۶- انسان از همان اوایل کودکی که زبان می گشاید از «چیستی» و «چرایی» اشیاء پرسش می کند. ص
- ۳۷- نخستین مسئله ای که فکر بشر را به خود متوجه ساخته و او را به تفکر و اندیشه وادار کرده، چگونگی رابطه علت و معلول است. ص
- ۳۸- انسان از همان ابتدای ظهور خود بر روی کره خاکی به دنبال علت یابی بوده و برای یافتن علل پدیده ها تلاش کرده است. ص
- ۳۹- کلمه «چرا» بازتابی از رابطه «علت و معلول» است. ص
- ۴۰- از میان فیلسوفان اروپایی ، دکارت معتقد بود که اصل علیت با دخالت تجربه به دست می آید. غ
- ۴۱- تجربه گرایان معتقدند که انسان از طریق حس ، توالی یا هم زمانی پدیده ها را مشاهده می کند و رابطه ضروری میان علت و معلول را در می یابد و از این طریق ، رابطه علیت را درک می کند و بنا می نهد. ص
- ۴۲- دیوید هیوم با تجربه گرایان هم عقیده نیست که تنها راه شناخت واقعیات حس و تجربه است. غ
- ۴۳- دیوید هیوم گرچه با تجربه گرایان هم عقیده است اما می گوید رابطه ضروری میان علت و معلول یک موضوع حسی نیست و آن را نمی توان از طریق مشاهده حسی و تجربه به دست آورد. ص
- ۴۴- دیوید هیوم می گوید اینکه بر اثر تکرار مشاهده طلوع خورشید و روشن شدن زمین، در ذهن ما چنین منعکس می شود که یک رابطه ضروری میان طلوع و روشن شدن زمین وجود دارد او این انعکاس ذهنی را «تداعی» می نامد. ص
- ۴۵- دیوید هیوم می گوید تداعی علیت چیزی جز یک حالت روانی ناشی از توالی و پشت سر هم آمدن پدیده ها نیست. ص
- ۴۶- از نظر فلاسفه مسلمان ، اصل علیت یک قاعده عقلی است و از تجربه به دست نمی آید. ص
- ۴۷- به عقیده فلاسفه مسلمان هر تلاش تجربی مبتنی بر قاعده علیت است. ص
- ۴۸- دانشمندان علوم طبیعی به دلیل پذیرفتن اصل علیت دست به تجربه می زنند تا علل حوادث را پیدا کنند. ص

- ۴۹- هر تلاش تجربی خود مبتنی بر قاعده عقلی نیست. غ
- ۵۰- فلاسفه مسلمان می گویند: همین که ذهن انسان شکل گرفت ، متوجه نمی شود که وجود یک چیز با عدم آن جمع نمی شود. غ
- ۵۱- اینکه یک چیز نمی تواند هم موجود باشد و هم موجود نباشد، یا هست و یا نیست یا اینکه یک چیز نمی تواند هم خودش باشد و هم غیر خودش. این قاعده را منطق دانان و فیلسوفان، اصل امتناع اجتماع نقیضین نامیده اند. ص
- ۵۲- انسان بر اساس اصل امتناع اجتماع نقیضین درمی یابد که پدیده ها خود به خود به وجود نمی آیند. ص
- ۵۳- اینکه چیزی خودش به خودش وجود بدهد، به معنای آن است که چیزی که نیست ، قبلاً باشد تا بتواند خودش را به وجود بیاورد و این همان اجتماع نقیضین است که محال بودن آن بدیهی است. ص
- ۵۴- اصل امتناع اجتماع نقیضین غیر بدیهی و محال نیست. غ
- ۵۵- از نظر فیلسوفان مسلمان، پس از شکل گیری ذهن و درک اصل امتناع اجتماع نقیضین است که وقتی کودک صدایی را می شنود یا حرکتی را مشاهده می کند، به دنبال منشاء صدا و حرکت برمی آید. ص
- ۵۶- انسان علاوه بر این درک که هر حادثه ای علت می خواهد، همچنین درک می کند که هر علتی ، معلول خاص خودش را پدید می آورد. ص
- ۵۷- انسان درک می کند که هر علتی ، معلول خاص خودش را پدید می آورد و هر معلولی از علت خاصی صادر می شود و پدید می آید فیلسوفان این اصل را « اصل علیت میان علت و معلول » می نامند. غ
- ۵۸- فیلسوفان - به جز تجربه گرایان - می گویند اصل سنخیت مانند خود اصل علیت یک اصل تجربی است. غ
- ۵۹- یکی از نتایج اصل سنخیت آن است که انسان از هر چیزی انتظار آثار متناسب با خودش را دارد. ص
- ۶۰- برای اینکه بدانیم هر علتی کدام معلول پدید می آید، باید از تجربه کمک بگیریم و از طرق مختلف تجربی آثار و معلول های هر علتی را شناسایی کنیم. ص
- ۶۱- فیلسوفان مسلمان می گویند اصل سنخیت پشتوانه عقلی نظم دقیق جهان است. ص
- ۶۲- دانشمندان باتکیه بر اصل سنخیت ، تحقیقات علمی خود را پیگیری می کنند. ص
- ۶۳- دانشمندان وقتی با پدیده ای مواجه می شوند و می خواهند علت آن را بیابند، به سراغ عواملی می روند که تناسب بیشتری با آن پدیده دارند و علت آن پدیده را در میان آن عوامل جستجوی می کنند. ص
- ۶۴- اشیاء و پدیده های موجود، در ذات و ماهیت خود، واجب الوجود بوده اند. غ
- ۶۵- آنچه به معلول ضرورت وجود می دهد علت است. ص
- ۶۶- معلول با قطع نظر از علت، امکان ذاتی ندارد. غ
- ۶۷- معلول با قطع نظر از علت، امکان ذاتی دارد، یعنی ذات و ماهیتش نسبت به وجود و عدم مساوی است. ص
- ۶۸- با آمدن علت، وجود معلول ضرورت می یابد و موجود می شود. این رابطه ضرورت بخشی علت به معلول را « وجوب علی و معلولی » می گویند. ص
- ۶۹- پذیرش اصل «علیت» زمینه ساز نگاهی ویژه به جهان و اشیای پیرامونی است. ص
- ۷۰- با قبول این حقیقت که هر حادثه علتی دارد، به ارتباط اجزای جهان با یکدیگر و پیوستگی شان پی نمی بریم. غ
- ۷۱- اصل « وجوب بخشی علت به معلول » جهان را تابع رابطه ای ضروری و حتمی نشان می دهد. ص
- ۷۲- اصل « سنخیت میان علت و معلول » ، نظم خاصی در جهان برقرار نمی کند. بلکه به ما می فهماند که هر چیزی می تواند منشاء هر چیزی شود. غ

سوالات کوتاه پاسخ

- ۷۳- یکی از کهن ترین مسائل فلسفی چیست؟ علت و معلول
- ۷۴- نخستین مسئله ای که فکریش را به خود متوجه ساخته او را به تفکر و اندیشه وادار کرده است چه مسئله ای است؟ چگونگی رابطه علت و معلول
- ۷۵- انسان از همان ابتدای ظهور خود بر روی این کره خاکی به دنبال چه چیزی بوده و برای یافتن چه اموری همواره تلاش کرده است؟ علت یابی - علل پدیده ها

- ۷۶- علت را تعریف کنید؟ علت چیزی است که به چیزی دیگر وجود می دهد و آن چیز را به وجود می آورد.
- ۷۷- معلول را تعریف کنید؟ معلول چیزی است که وجودش را از چیزی دیگر- که همان علت است- می گیرد یعنی در وجود خود ، نیازمند به دیگری است.
- ۷۸- رابطه علت را تعریف کنید؟ رابطه وجود بخشی میان علت و معلول را «رابطه علت» می گویند.
- ۷۹- رابطه علت چگونه رابطه ای است؟ رابطه وجودی
- ۸۰- رابطه علت رابطه ای وجودی است یعنی چه؟ در آن یک طرف (علت) به طرف دیگر (معلول) وجود می دهد.
- ۸۱- منظور از اینکه گفته می شود کلمه «چرا» بازتابی از درک رابطه علت در ذهن انسان هاست، چیست؟ یعنی وقتی که یک انسان می گوید «چرا» ، به دنبال یافتن علت یک پدیده و یک حادثه است.
- ۸۲- کدام فیلسوف اروپایی معتقد بود که اصل علت بدون دخالت تجربه بدست می آید؟ دکارت
- ۸۳- کدام فیلسوف اروپایی معتقد بود که اصل علت جزء اصول اولیه ای است که انسان به طور فطری درک می کند؟ دکارت
- ۸۴- منظور دکارت که معتقد بود اصل علت جزء اصول اولیه ای است که انسان آن را به طور فطری درک می کند چیست؟ یعنی هرانسانی ، با درکی از رابطه علت متولد می شود و درک این رابطه نیاز به تجربه ویا آموزش ندارد.
- ۸۵- چرا گفته می شود که هرانسانی با درکی از رابطه علت متولد می شود و درک این رابطه نیاز به تجربه ویا آموزش ندارد؟ زیرا پذیرش و قبول این رابطه ، مقدمه و پایه هر تجربه و آموزشی است.
- ۸۶- تجربه گرایان هر چیزی را بر چه اساسی تحلیل می کنند؟ حس و تجربه
- ۸۷- تجربه گرایان معتقدند که انسان چگونه رابطه ضروری میان علت و معلول را درمی یابد و آن را درک کرده و بنا می نهد؟ از طریق حس، و مشاهده توالی یا هم زمانی پدیده ها
- ۸۸- از نظر تجربه گرایان انسان از چه طریقی به توالی پدیده ها پی می برد و رابطه علت بنا می نهد؟ حس و مشاهده توالی یا هم زمانی پدیده ها
- ۸۹- کدام فیلسوف در میان تجربه گرایان، ضمن هم عقیده بودن با آنها، که تنها راه شناخت واقعیات حس و تجربه است اما نظر خاص دارد می گوید رابطه ضروری میان علت و معلول یک موضوع حسی نیست. دیوید هیوم
- ۹۰- کدام فیلسوف می گوید بر اثر تکرار مشاهده طلوع خورشید و روشن شدن زمین، در ذهن ما چنین منعکس می شود که یک رابطه ضروری میان طلوع خورشید و روشن زمین وجود دارد؟ دیوید هیوم
- ۹۱- دیوید هیوم انعکاس ذهنی رابطه ضروری میان طلوع خورشید و روشن شدن زمین ، که ناشی از تکرار مشاهده طلوع خورشید و روشن زمین است را چه می نامد؟ تداعی
- ۹۲- دیوید هیوم تداعی علت در ذهن را چگونه حالتی می داند؟ حالت روانی ناشی از توالی و پشت سر هم آمدن پدیده هاست.
- ۹۳- از نظر فلاسفه اسلامی اصل علت چگونه قاعده ای است؟ قاعده ای عقلی و از تجربه به دست نمی آید.
- ۹۴- دانشمندان علوم طبیعی به دلیل پذیرش کدام اصل فلسفی، دست به تجربه می زنند؟ اصل علت
- ۹۵- چرا دانشمندان علوم طبیعی با پذیرش اصل علت دست به تجربه می زنند؟ تا علل حوادث را پیدا کنند.
- ۹۶- هر تلاش تجربی متکی بر کدام اصل فلسفی است؟ علت
- ۹۷- منطق دانان و فیلسوفان، جمع نشدن یک چیز با عدم آن، یعنی اینکه یک چیز، نمی تواند هم موجود باشد و هم موجود نباشد را چه نامیده اند؟ اصل امتناع اجتماع نقیضین
- ۹۸- چرا فلاسفه مسلمان معتقدند که اصل علت یک قاعده عقلی است و از تجربه به دست نمی آید؟ زیرا معتقدند که علت پایه و اساس هر تجربه ای است.
- ۹۹- مقصود فلاسفه مسلمان از قاعده عقلی اجتماع نقیضین محال است چیست؟ اینکه چیزی خودش به خودش وجود وجود بدهد، به معنای آن است که چیزی که نیست ، باشد.
- ۱۰۰- فلاسفه مسلمان درک اصل علت را مبتنی بر کدام اصل عقلی و بدیهی می دانند؟ اصل امتناع اجتماع نقیضین
- ۱۰۱- چرا نمی توان گفت پدیده ها خود به خود به وجود آمده اند؟ زیرا اینکه چیزی خودش به خودش وجود بدهد، به معنای آن است که چیزی که نیست ، قبلا باشد تا بتواند خودش را به وجود بیاورد و این همان اجتماع نقیضین است که محال بودن آن بدیهی است.

- ۱۰۲- به عقیده فلاسفه مسلمان درک علیت از چه طریقی و در چه زمانی صورت می گیرد؟ انسان پس از شکل ذهن و درک اصل امتناع نقیضین متوجه می شود که حوادث خود به خود رخ نمی دهند و دارای علل و عواملی هستند و آن علل را می توان پیدا کرد.
- ۱۰۳- فیلسوفان - به جز فیلسوفان تجربه گرا- «اصل سنخیت» را مانند خود اصل «علیت» چگونه اصلی می دانند؟ عقلی
- ۱۰۴- یکی از نتایج اصل سنخیت چیست؟ اینکه انسان از هر چیزی انتظار آثار متناسب با آن را دارد.
- ۱۰۵- با قبول کدام اصل، می توان برای نظم دقیق جهان پشتوانه عقلی قائل شد؟ اصل سنخیت
- ۱۰۶- دانشمندان باتکیه بر کدام اصل، تحقیقات علمی خود را پیگیری می کنند؟ اصل سنخیت
- ۱۰۷- بر اساس کدام اصل است که هر معلولی از علت خاصی صادر می شود و پدیدمی آید؟ سنخیت
- ۱۰۸- پشتوانه عقلی برای نظم دقیق جهان، بنا بر کدام اصل است؟ اصل سنخیت علت و معلول
- ۱۰۹- بر اساس کدام اصل، علت به معلول ضرورت وجود می بخشد و معلول را موجود می کند؟ وجوب علی و معلولی
- ۱۱۰- چه زمانی، وجود معلول ضرورت می یابد و معلول موجود می شود؟ با آمدن علت
- ۱۱۱- منظور از اینکه معلول با قطع نظر از علت «امکان ذاتی» دارد چیست؟ یعنی ذات و ماهیتش نسبت به وجود و عدم مساوی است.
- ۱۱۲- وجوب علی و معلولی را تعریف کنید؟ رابطه ضرورت بخشی علت به معلول را وجوب علی و معلولی می گویند.
- ۱۱۳- لازمه و نتیجه اصل علیت چیست؟ ارتباط و پیوستگی میان هر شیء و منشاء آن
- ۱۱۴- لازمه و نتیجه اصل وجوب بخشی علت به معلول چیست؟ تخلف ناپذیری و حتمیت در نظام هستی
- ۱۱۵- لازمه و نتیجه اصل سنخیت میان علت و معلول چیست؟ نظم و قانون مندی های معین میان دسته های مختلف پدیده ها
- ۱۱۶- هر یک از دیدگاههای زیر مربوط به کدام فیلسوفان اروپایی است؟
- الف) مفهوم علیت امری روانی و ناشی از توالی پدیده هاست.
- ب) اصل علیت جزء مفاهیم اولیه و بدیهی است.
- ج) حس به توالی پدیده ها پی می برد و رابطه علیت را بنا می نهد.
- الف) هیوم   ب) دکارت   ج) تجربه گرایان

سوالات تشریحی

- ۱۱۷- انسان از چه زمانی به دنبال علت یابی بوده و برای یافتن علل پدیده ها تلاش کرده است؟ انسان نیز از همان ابتدای ظهور خود بر روی این کره خاکی به دنبال علت یابی بوده و برای یافتن علل پدیده ها تلاش کرده است.
- ۱۱۸- رابطه علیت چگونه رابطه ای است؟ رابطه ای وجودی است که در آن یک طرف (علت) به طرف دیگر (معلول) وجود می دهد.
- ۱۱۹- رابطه علیت چه تفاوتی با سایر روابط دارد؟ رابطه علیت رابطه ای وجودی است، یعنی وجود یک چیز ضرورتاً وابسته به وجود دیگری است و اگر علت باشد، معلول آن هم حتماً خواهد بود و اگر علت نباشد، معلول هم نخواهد بود. این رابطه با روابط دیگری که میان موجودات برقرار است، تفاوت دارد مثلاً، رابطه علیت همانند رابطه دوستی نیست که در آن ابتدا وجود دو فرد فرض می شود و سپس میان آنها دوستی برقرار می گردد.
- ۱۲۰- توضیح دهید چرا رابطه علیت مانند رابطه دوستی نیست؟ رابطه علیت رابطه ای وجودی است یعنی وجود یک چیز ضرورتاً وابسته به وجود دیگری است؛ یعنی مانند رابطه دوستی نیست که در آن ابتدا وجود دو، فرض می شود و سپس میان آنها رابطه دوستی برقرار می گردد.
- ۱۲۱- دیدگاه دکارت را درباره چگونگی درک رابطه علیت بنویسید؟ دکارت معتقد بود که اصل علیت بدون دخالت تجربه به دست می آید و جزء اصول اولیه ای است که انسان آن را به طور فطری درک می کند یعنی؛ هر انسانی با درکی از رابطه علیت متولد می شود و درک این رابطه نیاز به تجربه و یادآموزش ندارد زیرا پذیرش و قبول این رابطه، مقدمه و پایه هر تجربه و آموزشی است البته یافتن مصداق های علت و معلول نیازمند تجربه و آموزش است.

۱۲۲- منظور این گفته دکارات که «اصل علیت بدون دخالت تجربه به دست می آید و جزء اصول اولیه ای است که انسان آن را به طور فطری درک می کند» چیست؟ یعنی؛ هرانسانی بادرکی از رابطه علیت متولد می شود و درک این رابطه نیاز به تجربه و یا آموزش ندارد ولی یافتن مصادق های علت و معلول نیازمند تجربه و آموزش است.

۱۲۳- دیدگاه تجربه گرایان را درباره چگونگی درک رابطه علیت بنویسید؟ تجربه گرایان چون هر چیزی را براساس حس و تجربه تحلیل می کنند، معتقدند که انسان از طریق حس ، توالی یا هم زمانی پدیده ها مشاهده می کند و رابطه ضروری میان علت و معلول را درمی یابد و از این طریق، رابطه علیت را بنا می نهد. آنان می گویند که مثلا چون زمین همواره با آمدن خورشید، روشن می شود و بنا براین پدید شدن آن، تارک می گردد، انسان متوجه رابطه ای میان این دو پدیده شده و دانسته که تا خورشید نیاید، زمین هم روشن نمی شود ، یعنی یک رابطه ضروری میان طلوع خورشید و روشن شدن زمین یافته و اسم این رابطه را «علیت» گذاشته است.

۱۲۴- دیدگاه دیوید هیوم را درباره چگونگی درک رابطه علیت بنویسید؟ در میان فیلسوفان تجربه گرا، دیوید هیوم ، فیلسوف قرن هجدهم انگلستان نظر خاصی دارد. او با تجربه گرایان هم عقیده است که تنها راه شناخت واقعیات حس و تجربه است، اما می گوید رابطه ضروری میان علت و معلول یک موضوع حسی نیست و آن را نمی توان از طریق مشاهده حسی و تجربه به دست آورد و باید یک راه تجربی دیگر برای آن پیدا کرد.

۱۲۵- چرا هیوم معتقد است که درک علیت از طریق تجربه هم ممکن نیست؟ از نظر هیوم ، حس فقط می تواند اجسام و رنگ ها و شکل ها و اموری از این قبیل را به ما نشان دهد مثلا چشم ، می بیند که با آمدن خورشید به آسمان زمین روشن می شود اما اینکه یک رابطه ضروری میان طلوع خورشید و روشنی زمین باشد، چنین چیزی با حس قابل مشاهده نیست . او از همین مثال برای راه حل خود استفاده می کند و می گوید، بر اثر تکرار مشاهده طلوع خورشید و روشن شدن زمین، در ذهن ما چنین منعکس می شود که یک رابطه ضروری میان طلوع خورشید و روشن شدن زمین وجود دارد . او این انعکاس ذهنی را « تداعی » می نامد و می گوید تداعی علیت چیزی جز یک حالت روانی ناشی از توالی و پشت سر هم آمدن پدیده ها نیست از این طریق است که ما پنداشته ایم یک رابطه ضروری میان طلوع خورشید و روشن شدن زمین برقرار است.

۱۲۶- با ذکر مثال توضیح دهید که به عقیده هیوم ما از چه طریقی عادت کرده ایم چیزی را علت چیزی دیگر بنامیم؟ مثلا چشم ، می بیند که با آمدن خورشید به آسمان زمین روشن می شود اما اینکه یک رابطه ضروری میان طلوع خورشید و روشنی زمین باشد، چنین چیزی با حس قابل مشاهده نیست . او از همین مثال برای راه حل خود استفاده می کند و می گوید، بر اثر تکرار مشاهده طلوع خورشید و روشن شدن زمین، در ذهن ما چنین منعکس می شود که یک رابطه ضروری میان طلوع خورشید و روشن شدن زمین وجود دارد . او این انعکاس ذهنی را « تداعی » می نامد و می گوید تداعی علیت چیزی جز یک حالت روانی ناشی از توالی و پشت سر هم آمدن پدیده ها نیست از این طریق است که ما پنداشته ایم یک رابطه ضروری میان طلوع خورشید و روشن شدن زمین برقرار است.

۱۲۷- دیدگاه فلاسفه مسلمان را درباره چگونگی درک رابطه علیت بنویسید؟ فلاسفه مسلمان می گویند ؛ اصل علیت یک قاعده عقلی است و از تجربه به دست نمی آید ؛ بلکه خودش پایه و اساس هر تجربه است. دانشمندان علوم طبیعی به دلیل پذیرفتن اصل علیت به تجربه دست می زنند تا علل حوادث را پیدا کنند از نظر این فیلسوفان، پس از شکل گیری ذهن و درک اصل امتناع اجتماع نقیضین است که وقتی کودک صدایی را می شنود یا حرکتی را مشاهده می کند، به دنبال منشاء صدا و عامل حرکت برمی آید یعنی از این به بعد است که متوجه می شود حوادث، خود به خود رخ نمی دهند و دارای علل و عواملی هستند و آن علل را می توان پیدا کرد.

۱۲۸- چگونه از طریق اصل « امتناع اجتماع نقیضین » متوجه می شویم پدیده ها خود به خود به وجود نمی آیند؟ زیرا « اینکه چیزی خودش به خودش وجود دهد به معنای آن است که چیزی که نیست ، باشد و این همان اجتماع نقیضین است که محال بودن آن بدیهی است »

۱۲۹- نظر دیوید هیوم درباره چگونگی درک اصل علیت را با نظر دیگر تجربه گرایان مقایسه کنید؟

هیوم: می گوید: درست است که تنها راه شناخت واقعیات حس و تجربه است اما اصل علیت و رابطه ضروری میان علت و معلول را نمی توان از مشاهده حسی و تجربه به دست آورد از نظر هیوم حس فقط می تواند اجسام و رنگ ها و شکل ها و اموری از این قبیل را به ما نشان دهد

تجربه گرایان معتقدند که انسان از طریق حس به توالی پدیده ها پی می برد و رابطه علیت بنا می نهد .

۱۳۰- اصل سنخیت علت و معلول را توضیح دهید؟ هر علتی، معلول خاص خودش را پدید می آورد و هر معلولی از علت خاصی صادر می شود و پدید می آید.

۱۳۱- یکی از نتایج اصل سنخیت رابنویسید؟ یکی از نتایج اصل سنخیت آن است که انسان از هر چیزی انتظار آثار متناسب باخودش را دارد به همین سبب می‌کوشد ویژگی‌های هر شیء را بشناسد. به تفاوت‌های آن با اشیاء پی‌برد تا بهتر بتواند آثار ویژه آن را شناسایی کند.

۱۳۲- دانشمندان وقتی با پدیده‌ای مواجه شوند می‌خواهند علت آن را بیابند به سراغ چه عواملی می‌روند؟ به سراغ عواملی می‌روند که تناسب بیشتری با آن پدیده دارد و علت آن پدیده را در میان آن عوامل جست‌وجو می‌کنند تا این‌که به علت ویژه آن دست یابند.

۱۳۳- اصل وجوب علی و معلولی را توضیح دهید؟ آنچه به معلول ضرورت وجود می‌دهد، علت است. معلول باقطع نظر از علت، «امکان ذاتی» دارد؛ یعنی ذات و ماهیت آن نسبت به وجود و عدم مساوی است. با آمدن علت، وجود معلول ضرورت می‌یابد و موجود می‌شود. پس، علت به معلول خود ضرورت وجود می‌بخشد و معلول را موجود می‌کند. این رابطه ضرورت بخشی علت به معلول را «وجوب علی و معلولی» می‌گویند؛ یعنی اگر علت یک چیزی موجود شود، موجود شدن آن چیز نیز واجب می‌شود و ضرورت می‌یابد و آن چیز نیز موجود می‌شود.

۱۳۴- قبول اصل عقلی سنخیت علت و معلول چه نتایجی به دنبال دارد؟

(۱) انسان از هر چیزی انتظار آثار متناسب باخودش را دارد.

(۲) می‌کوشد ویژگی‌های هر شیء را بشناسد و به تفاوت‌های آن با اشیاء دیگر پی‌برد تا بهتر بتواند آثار ویژه آن را شناسایی کند.

(۳) باقبول اصل سنخیت است که می‌توان برای نظم دقیق جهان پشتوانه عقلی قائل شد.

(۴) دانشمندان باتکیه برهمین اصل، تحقیقات علمی خود را پیگیری می‌کنند و برای یافتن علت هر پدیده به سراغ عواملی می‌روند که تناسب بیشتری با آن پدیده دارند.

۱۳۵- هر عبارت بیانگر کدام اصل عقلی در رابطه با علیت است؟

(الف) آنچه به معلول ضرورت وجود می‌دهد، علت است.

(ب) علت هر پدیده را در میان عواملی جست‌وجو می‌کنیم که تناسب بیشتری با آن پدیده دارد.

(ج) هر حادثه‌ای علت می‌خواهد.

(الف) وجوب علی و معلولی ب: سنخیت علت و معلول ج: اصل علیت

۱۳۶- چرا دیوید هیوم تداعی علیت را حالت روانی ناشی از توالی و پشت سرهم آمدن پدیده‌ها می‌داند؟ چون از این طریق است که ما پنداشته ایم یک رابطه ضروری میان طلوع خورشید و روشن شدن زمین برقرار است.

۱۳۷- اصل سنخیت میان علت و معلول را توضیح دهید؟ و مثال بیاورید؟ انسان علاوه بر این درک که هر حادثه‌ای علت می‌خواهد، همچنین درک می‌کند که هر علتی، معلول خاص خودش را پدید می‌آورد و نیز می‌فهمد که هر معلولی از علت خاصی صادر می‌شود؛ مثلاً آتش می‌سوزاند، آفتاب روشنائی می‌دهد و غذا انسان را سیر می‌کند. فیلسوفان این اصل را «سنخیت میان علت و معلول» می‌نامند و می‌گویند همه انسان‌ها به طور طبیعی و با همان عقل خود این حقیقت را قبول دارند و طبق همین اصل رفتار می‌کنند؛ مثلاً برای باسوادشدن درس می‌خوانند، برای سلامتی ورزش می‌کنند و غذای سالم می‌خورند و برای استحکام ساختمان از آهن یابتن استفاده می‌کنند.

۱۳۸- پذیرش اصل «علیت» چه نتایجی در پی دارد توضیح دهید؟ پذیرش اصل «علیت»، زمینه‌ساز نگاهی ویژه به جهان و اشیای پیرامونی است. باقبول این حقیقت که هر حادثه‌ای علتی دارد، به ارتباط اجزای جهان بایکدیگر و پیوستگی‌شان پی‌می‌بریم و با مواجهه با هر پدیده‌ای در پی کشف منشاء و عامل پیدایش آن برمی‌آییم.

۱۳۹- نتایج پذیرش و قبول اصل «وجوب بخشی علت به معلول» را توضیح دهید؟ اصل ن وجوب بخشی علت به معلول «جهان را تابع رابطه‌ای ضروری و حتمی نشان می‌دهد؛ به گونه‌ای که اگر علت با تمام حقیقت خود تحقق یابد، یقین پیدا می‌کنیم که تحقق معلول نیز ضروری و حتمی می‌شود و وجود آن، وجوب پیدا می‌کند. باغبان برهمین اساس بذر می‌کارد و آن را آبیاری می‌کند و راننده باهمین مبنا خوروش را روشن و به جلو هدایت می‌کند.

۱۴۰- پذیرش اصل «سنخیت میان علت و معلول» چه نتایجی در پی دارد توضیح دهید؟ اصل «سنخیت میان علت و معلول» نظم خاصی در جهان برقرار می‌کند و به ما می‌فهماند که هر چیزی نمی‌تواند منشاء هر چیزی شود. کشاورز، صنعتگر، طبیب و هر کسی که در یک کار خاص وارد شده و برای آن برنامه‌ریزی کرده، متوجه همین اصل بوده است، گرچه عبارت «سنخیت میان علت و معلول» به گوش او نرسیده باشد.